

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ
TARİH ÖĞRETMENLİĞİ

**ÇANAKKALE SAVAŞLARI'NDA DENİZ CEPHESİ
VE 18 MART DENİZ ZAFERİ**

Hazırlayan
Cihan UYAR
990110025

Danışman
Yrd.Doç. Dr. Muhammet ERAT

ÇANAKKALE - 2003

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖNSÖZ.....	II
GİRİŞ.....	III

I.BÖLÜM

A. İtilaf Devletleri'ni Çanakkale'ye Sürükleyen Nedenler.....	1
B. Boğazın Donanmayla Geçilmesinin Kabul Edilmesi.....	3
C. Müttefiklerin Hazırlıkları Ve Taarruz Planı.....	4
D. Boğazın Tahkimattı Ve Savunması.....	5
E. 18 Mart'tan Önce Boğaza Vurulan Deniz Taarruzları.....	8
F. Nusrat Mayın Gemisinin Mayınları Dökmesi.....	10

II.BÖLÜM

A. 18 Mart 1915 Deniz Zaferi.....	12
SONUÇ.	20
BİBLİYOGRAFYA.....	21
HARİTA.....	22

ÖNSÖZ

Çanakkale Savaşları I.Dünya Savaşı içinde ayrı bir özelliği olan, tarihin kaderini değiştiren, yaşamak hakkına şerefi ile ulaşan bir milletin, her şeyden önce kahramanlık destanıdır. İngiliz ve Fransız ortak saldırılarına karşı savaşılan bu cephede cereyan eden muharebeler denizden ve karadan olmak yaklaşık bir yıl sürmüştür. Çok şiddetli çarpışmalar olmuştur. Türkler canları pahasına büyük bir zafer kazanmışlardır.

Çanakkale Savaşları'nda 18 Mart Deniz Zaferi'nin önemli bir yeri vardır. 18 Mart yersiz bir gururun Karanlık Liman'da boğuluşunun tarihlere kaydedildiği bir gün olmuştur. Türk denizcilerinin ve Türk topçularının hedefini şaşmayan çelik yumruğu bu zaferin sağlanmasında başlıca rolü oynamıştır. Modern donanımlı İtilaf donanması, Türk askerinin hudutsuz vatan sevgisi, direnme gücü, fedakarlık ruhu ve imanına yenik düşmüştür. Avrupa yakasındaki Rumeli Mecidiyesi topçu erlerinden , Edremitli Mehmet oğlu Seyit'in mermi taşıyan vincin bozulması üzerine, savaşın verdiği o coşku içinde 276 kilo mermiyi sırtına alarak topa sürmesi birer anı olarak o günlerden bize ulaşacaktır.

Çanakkale Savaşları ile ilgili yazılan çeşitli kaynaklardan yararlanılarak hazırlanan bu metinlerde, Çanakkale cephesinin denizde meydana gelen savaşları ele alınacaktır.

Cihan Uyar
Çanakkale 2003

GİRİŞ

Harplerin dönüm noktalarını belirleyen önemli savaşlar vardır; hem güdülen maksat, hem buraya bağlanan kuvvetler, hem de sonuçları bakımından Çanakkale Savaşı' nın bu yönleriyle Birinci Dünya Harbi'nin önemli bir dönüm noktasını oluşturduğuna kuşku yoktur.¹

Osmanlı İmparatorluğu 1914'te, az önceki Balkan bozgunu ile Avrupa'daki son topraklarını da kaybetmiş, zengin Avrupalıların elinden yarı yarıya sömürgeleşmiş, çağın gerisinde kalmış, gelişmemiş ve neredeyse ömrünü tüketmiş bir doğulu devlettir. Avrupa'da ki harbin başlamasından üç ay sonra Almanların itelemesiyle adeta bir kaza esiriymiş gibi kendini harbin alevleri arasında bulmuştur.

Boğazın elinde bulunması İngiliz ve Fransızların yardımına muhtaç Çarlık Rusya'sını zor duruma sokmuştur. Eğer yardım alamamak yüzünden Rusya çökerse, doğuda serbest kalacak Alman orduları karşısında İngiliz ve Fransızların dayanması zor. İşte bağlaşıklık devletleri Çanakkale seferine iten başlıca sebep de bu. Osmanlı İmparatorluğu'nu saf dışı etmek, taraf tutma konusunda tereddüt geçiren Balkan ülkelerini kendi yanlarına çekmek gibi diğer sebepler de vardır.

İngiliz Bahriye Nazırı Churchill'in dürtüsüyle kara kuvvetleri olmaksızın da Çanakkale'nin yalnız donanmayla geçilebileceği ümitleri uyanır. Büyük donanmanın Çanakkale'den geçip İstanbul önlerinde görünmesinin bile, bu köhnemiş imparatorluğun yıkılıp gitmesi için yeterli olacağına inanılmaktadır. İşte 18 Mart 1915 Çanakkale Deniz savaşı böyle sahneye çıkar. Burada Türk topçularının ve mayınlarının önünde müttefikler ağır kayıplar vererek yenilgiye uğrarlar.²

¹ İhsan ILGAR, **Çanakkale Savaşları 1915**, Kültür ve Turizm Bakanlığı , Ankara 1982, s.44.

² İbrahim ARTUÇ, **1915 Çanakkale Savaşı**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1992, s.1-2.

I.BÖLÜM

A. İTİLAFA DEVLETLERİNİ ÇANAKKALE'YE SÜRÜKLEYEN NEDENLER

Birinci Dünya Savaşı başladığında Almanya, Orta Avrupa'daki pozisyonuyla, İtilaf devletlerine dahil olan Rusya ile İngiltere ve Fransa'nın direkt irtibatını kesmiş bulunuyordu. Savaşın başarısı, İtilaf cephelerinde birbiriyle etkin bir şekilde yardımlaşmaya bağlıydı.¹

Düşmana karşı üstünlüğü ele geçirmek için Rusya'nın sonsuz insan gücünden yararlanmak gerekiyordu. Bunun için donatım, silah, cephane ve mali yardıma ihtiyaç vardı. Boğazlar açılmadıkça Rusya'ya gerekli yardım sağlanamayacak ve büyük askeri gücü olan Almanya'yı yıkabilecek gerçek biçimde işbirliği yapma olanağı bulunamayacaktı.²

İtilaf devletlerinin savaşı kısa sürede bitirebilmesi, Rusya'nın yanında güçlü bir şekilde Asya ve Avrupa cephesinde Almanlara karşı savaşmasıyla mümkündür.ancak batının yardımı olmaksızın Rusya bu gücü gösterememekteydi. Bu durumda Rusya'daki hammaddelerin batıya ve batının mamul maddelerinin Rusya'ya ulaştırılması için çareler aranmalıydı. Bunu için dört yol vardı;

- Baltık denizi yolu, Almanların kontrolü altındadır.
- Avrupa üzerinden Rusya'ya ulaşmak , Almanlar bu cepheyi tamamen kapatmaktaydı.

¹ Abdurrahman Güzel, **Türk Edebiyatında Çanakkale Zaferi**, ÇÖMÜ Rektörlüğü Atatürk ve Çanakkale Savaşını Araştırma Merkezi Yay. No:3, Çanakkale 1996, s.25.

² ARTUÇ, **a.g.e.**, s.53.

- Kuzey kutup deniz yolu, Kuzey Denizi yılın 9-10 ayında buzlarla kaplıdır, geçit vermez.
- Londra'yı Odessa' ya bağlayan en yumuşak yol, Çanakkale ve İstanbul boğazları yolu görünmekteydi. O halde boğazları zorlayarak açmak, Rusya'ya yardımlarını ulaştırmak için tercih edilmekteydi.

Çanakkale Cephesinin açılmasına sebep olan diğer hususları şöyle sıralamak mümkündür.

- Türkiye'nin Süveyş kanalı ve dolayısıyla Hind Denizi yolu üzerindeki baskılarına son vermek.
- Savaşa katılmakta tereddüt eden Bulgaristan'ı Almanya'ya kaptırmadan İtilaf devletlerinin yanında savaşa sokmak.
- İstanbul'u zaptederek, müslüman dünyasını etki altına almak ve Halife'nin ilan ettiği Cihad-ı Mukaddesi tesirsiz kılarak, İslam dayanışmasını çökertmek.
- Almanların 1915 baharında yapacağını hesapladıkları Büyük taarruz için bu devletin dikkatini Çanakkale'ye çekerek, Avrupa cephesinden buraya kuvvet kaydırmalarını sağlamak.³

Diğer bir neden de Kafkaslardaki Türk tazyikini bertaraf etmek düşüncesiyle Çanakkale boğazına denizden bir saldırı yapılması fikriydi. Bu düşüncenin de ana fikri; Osmanlı devletini meşgul ederek Rusya'nın Kafkas cephesinde başarılı olmasını temin etmektir.

Bu hareketin başarıyla sonuçlanması durumunda elde edilecek siyasi sonuçlar çok değerliydi. Türklerin Mısır'a karşı beliren, taarruz tehlikesi ortadan kalkacak, Balkanların İtilaf devletlerine katılması

³ GÜZEL, a.g.e., s.25.

sağlanacak, Arapların çekingen durumlarına ve İtalyanların kuşkusuna son verilecekti. Boğazın açılması ayrıca ekonomik yararlar sağlanacaktı. Rusya'nın yiyecek ve yem depoları Akdeniz'e akacak, Batı devletlerini korkutan yiyecek sorunu çözülecekti. Rusya'nın mali durumu düzelecek; ayrıca Karadeniz limanlarında hapsolan 120 parça ticaret gemisi kurtarılarak bağlaşıp devletler bunlardan yararlanma olanağı bulacaktı.⁴

25 Kasım 1914'te Bahriye Nazırı Churchill savaş kabinesine Çanakkale Boğazına taarruz edilmesini önerir.⁵

B. BOĞAZIN DONANMAYLA GEÇİLMESİNİN KABUL EDİLMESİ

25 Kasımdaki konsey toplantıları Churchill'in umduğu gibi geçmedi. İngiliz Harbiye Nazırı Lord Kitchener, Fransa cephesinde bu kadar sıkışık bulunduğu şu sıralarda, Çanakkale seferi için burada kara birlikleri veremeyeceğini kesinlikle bildirmişti. Fransa orduları başkomutanlığı da aynı düşüncededeydi, Churchill'in önerisine şiddetle karşı çıkıyordu.

Churchill'in çok beklemesine gerek kalmadan müthiş bir fırsat doğuverdi. 2 Ocak 1915'de Rus başkenti Petrograd' daki İngiliz büyükelçisinden bir telgraf geldi. Rus Çarı Lord Kitchener' den Türklere karşı deniz yada karada askeri bir gösteride bulunmasının mümkün olup olmayacağını sormakta; ve böyle bir hareketle Türklerin Kafkasya'dan bir kısım kuvvetlerini çekmek zorunda kalacaklarını ve bunun da Ruslar' ın yükünü hafifleteceğini bildirmektedir.⁶

⁴ Ahmet ALTINTAŞ, **Belgelerle Çanakkale Savaşları**, ÇÖMÜ Rektörlüğü Atatürk ve Çanakkale Savaşını Araştırma Merkezi Yay. No:5, Çanakkale 1997, s.16.

⁵ Turgut ÖZAKMAN, **Vahdettin M.Kemal ve Milli Mücadele**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s.94.

⁶ ARTUÇ, **a.g.e.**, s.46.

Churchill 3 Ocak 1915'te Çanakkale açıklarındaki, Müttefik Donanma Komutanı Amiral Carden'e şu mesajı gönderdi:

“Boğazları yalnız deniz kuvvetleriyle zorlamak sizce mümkün müdür? Mayınlara karşı kömür gemilerini sürerek, eski gemilerin kaybını göze alabilirsiniz. Fikrinizi bana bildiriniz.”⁷

Amiral Carden'in yanıtı 5 Ocak'ta geldi:

“Boğazların bir zorlama ile geçemenin mümkün olabileceğini sanmıyorum. Zorlama geniş ölçüde bir harekate bağlıdır ve çok sayıda gemiye ihtiyaç gösterir.”⁸

25 Kasım 1914'ten beri Bahriye Churchill'in bitmeyen gayretleri, bir buçuk ay sonra nihayet semeresini verdi. 28 Ocak 1915'te Savaş Komitesi Çanakkale Boğazı'nın yalnız donanmayla geçilmesine karar verdi.⁹

C. MÜTTEFİKLERİN HAZIRLIKLARI VE TAARRUZ PLANI

Amiral Carden Bahriye Nazırlığı'na, 12 savaş gemisi, üçü ağır olmak üzere 6 kruvazör, 16 muhrip, 12 mayın tarayıcı, 6 denizaltı ve değişik sınıf bir sürü gemi ve tonlarca cephaneye ihtiyacı olduğunu bildirdi.¹⁰ Bu amaçla Carden'in istediği gemiler Limni adasında toplanmaya başlamıştı. Özellikle İngiliz gemilerine destek olarak Fransızların 4 zırhlısı ile Rusların hafif kruvazörü de bu kuvvetlere katılmıştır. Böylece 16 zırhlı “hattı harp gemisi”, 4 kruvazör, 14 muhrip, saldırılarda kullanılacak olan 6 uşak taşıyan bir gemi, 6 denizaltı, 21

⁷ N.Hakkı ULUĞ, **Çanakkale Destanının 50.Yılı**, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Yay., Ankara 1985, s.11.

⁸ İhan AKŞİT, **Çanakkale Savaşları- Harp Sahaları ve Abideleri**, Fatih Yay. İstanbul 1973, s.13

⁹ H.Nihal ATSIZ, **Çanakkale' ye Yürüyüş**, İrfan Yay. İstanbul 1997, s.50.

¹⁰ ARTUÇ, **a.g.e.**, s.48-49.

mayın tarama gemisi, 30'dan fazla imha botu, 1 muhrip ana gemisi, 1 gonbot ve çeşitli yardımcı gemilerden oluşan toplam 100'den fazla gemiden oluşan bir donanma oluşturulmuştur.¹¹

Müttefik donanmanın büyük amirali Carden bir ayda Marmara denizine çıkabilecek dört devrelik planını 11 Ocak'ta Bahriye Nezaretine bildirdi.¹²

- Önce Çanakkale Boğazı'na giriş önleyecek olan , Türk batarya ve mevzilerinin tahribi,
- Kilitbahir-Çanakkale arasındaki torpillerin taranması ve merkez bataryaların tahribi,
- Kepez bölgesindeki diğer torpil tarlasının taranması,
- En dar yerdeki (Kilitbahir-Çanakkale) kara tahkimatının tahribi,

Amiral Carden bu safhalar başarıyla sürdürüldükten sonra Donanmanın Marmara' ya girebileceğini ön görüyordu.¹³

Bundan sonra ikinci büyük hareket başlayacaktı. Eğer Osmanlı İmparatorluğu teslim bayrağını çekmezse, kara kuvvetlerini Çanakkale Boğazı'ndan geçirerek, İstanbul kıyılarına çıkarmaktı.¹⁴

D. BOĞAZIN TAHKİMATTI VE SAVUNMASI

Türklerin boğazda yeterli savunma gücü yoktu. Çünkü Almanlar boğazın zorlanacağını düşünmediklerinden ,burada bulunan 32 bataryayı 22'ye indirmişlerdi. Çanakkale müstahkem mevki komutanı Albay Cevat

¹¹ ILGAR, a.g.e., s.45-46.

¹² İsmet GÖRGÜLÜ, **On Yıllık Harbi Kadrosu 1912-1922 Balkan Birinci Dünya ve İstiklal Harbi**, T.T.K., Ankara 1993, s.55.

¹³ ILGAR, a.g.e., s.46-48.

¹⁴ GÖRGÜLÜ, a.g.e., s.56.

Bey ve Kurmay Başkanı Yrb. Selahaddin Bey'di.¹⁵ Genel seferberliğin ilanı üzerine müstahkem mevki komutanı Albay Cevat Bey işe el koymuş, tüm bataryaları yerlerinde bırakarak eğitim ve gözetleme hizmetine büyük önem verdimişti. Müstahkem mevki topçusunun bir savunma ve ateş planına ihtiyaç vardı. Derinliğine bir topçu kademesinin gereğinde çakılı bataryaların susması üzerine, başka bölgelerden ve mevzilerden ateş edilmesi suretiyle düşmanın yanıltılması gerekiyordu. Bu maksatla Erenköy ve İntepe arasında Onbüs bataryaları yerleştirilmiştir. Derinliğine mayın tarlaları ve hatlarıda fedakar denizcilerimiz tarafından meydana getirildi. Savaş gemilerimizden çıkarılan toplar, set bataryalarına yerleştirildiler. Denizaltılarına karşı da eldeki malzeme ile balık ağlarından yararlanılarak en dar bölgede bir deniz ağı oluşturuldu.¹⁶

Çanakkale savaşının savunma tertibatı, boğazın savunması, üç bölüm halinde derinliğe doğru şu şekilde düzenlenmiş idi.

a) Dış Savunma Bölgesi: Boğazın Ege tarafındaki giriş yerinde dört tabyadan oluşmaktaydı.¹⁷ Bunlar; Orahiye-Kumkale-Seddülbahir ve Ertuğrul tabyalarından ibaret idi. Buradaki topların sadece dört adedi büyük gemilere ateş edecek çap ve menzile sahip olup seri ateşli idiler. Bu tabyaların görevi düşman donanmasını boğaza girmeden önce, zayıata uğratmak ve derinlikteki tabyaları korumaktır.

b) Orta Savunma Bölgesi: Boğazın içinde Karanlık Liman'dan Kepez'e kadar olan kısımda önceleri Kepez ve Dardanos'tan

¹⁵ Mehmet İRDESEL, **Gelibolu ve Yöresi Tarihi**, Geltur Ajans, Gelibolu 1994, s.195.

¹⁶ ILGAR, **a.g.e.**, s.49.

¹⁷ İRDESEN, **a.g.e.**, s.195.

başka tabya yok iken daha sonra 7 tabya ile takviye edildi.

Bunlar:

- Anadolu Kıyısında : Kepez, Dardanos, Mesudiye ve Cevatpaşa tabyaları.
- Rumeli Kıyısında: Tanker, Baykuş, Kumburnu tabyaları. Her iki kıyı tabyalarında ağır toplar mevzilendirilmiştir.

c) İç Savunma Bölgesi: Bu bölgede 9 tabya vardı.

- Anadolu Kıyısında: Nara, Mecidiye, Çimenlik, Anadolu Hamidiyesi tabyaları.
- Rumeli Kıyısında: Yıldız, Değirmendere, Namazgah, Rumeli Hamidiyesi ve Mecidiye tabyaları.

Bu tabyalarda toplam 59 ağır top vardı. Bunlardan ancak 8'i büyük çapta ve seri ateşliydi. Boğazın en çok tahkim edilen ve mayınlarla pekiştirilen bölgesi burasıdır. Boğazdaki topların mevcudu 170 adedi buluyordu.¹⁸ Almanya'ya sipariş edilen ağır toplar ve diğer malzeme henüz gelmemişti. Avusturya ve Almanya ile savaş halinde olan Sırp'lar nedeniyle Avrupa demiryolu kullanılmıyordu. Bulgaristan ve Romanya tarafsızdı ve savaş malzemesinin topraklarından geçmesine izin vermiyorlardı. Bu haliyle imparatorluk, dostlarından uzakta yalnız başınaydı.¹⁹

¹⁸ GÜZEL, a.g.e., s.26.

¹⁹ ARTUÇ, a.g.e., s.65.

E. 18 MART'TAN ÖNCE BOĞAZA VURULAN DENİZ TAARRUZLARI

İlk deniz savaşı 3 Kasım 1914 gününde başladı. 3 İngiliz zırhlısı ve 2 Kruvazörü Gelibolu yarımadası kıyılarına ve 2 Fransız zırhlısı da Anadolu kıyılarına sabah saat: 06:50'de yaklaşarak Seddülbahir ve Ertuğrul tabyalarına ateş açtılar. 20 dakika süren top ateşinden sonra çekip gittiler. Savaş gemileri topraklarımızın ateş sahası dışında kaldıklarından, atışlarını rahatlıkla yaptılar.²⁰ Bu durum Çanakkale'nin ileride bir saldırı ile karşılaşacağını ilk belirtisi idi.²¹ Bu bombardımanda dış tabyalarımız büyük bir yıkıntıya uğramış, ancak daha sonra kısa bir sürede onarılmıştır. Boğaza yapılan bu ilk saldırı Türk savunmasını bir yoklama bir deneme ve keşif niteliğinde yapılmıştır.²²

Bu harpte Seddülbahir istihkamında bulunan 10 subaydan beşi (Batarya kumandanlarından Yüzbaşı Şevki, Üsteğmen Cevdet, takım subaylarından Hasan Pala, Kemal ve Eşref beyler) şehid düşmüş, ikisi yaralanmış, 300'den fazla erden 75'i şehid düşmüş, 20'si yaralanmıştı.²³

19 Şubat 1915'te 11 büyük zırhlı, üç kruvazör, 18 muhrip, üç denizaltı, yedi mayın tarama gemisinden kurulu ittifak filosu Kumkale, Seddülbahir, Ertuğrul, Orhaniye bataryalarını cehennemi bir ateş baskısı altında tuttular.²⁴ Bu bombardıman 9:35'te başladı; 17:30'da sona erdi.²⁵ Düşman saldırı planının birinci merhalesi bu saldırıdan sonra tamamlanmıştır. Üç düşman zırhlısının hasara uğratılmasına karşı 19

²⁰ İRDESEL, a.g.e., s.195-196.

²¹ ILGAR, a.g.e., s.44.

²² GÜZEL, a.g.e., s.26.

²³ Şemsettin ÇAMOĞLU, **Çanakkale Boğazı ve Savaşları**, Kutulmuş Matbaası, İstanbul 1962, s.87.

²⁴ ILGAR, a.g.e., s.44.

²⁵ GÖRGÜLÜ, a.g.e., s.57.

topumuzu kaybetmiştik. Bu harekatı Amiral Carden'in yardımcısı De Robeck yönetmekte idi.

19 Şubat taarruzunda Boğaz girişindeki savunma hattımızı oluşturan tabyalarımızın düşmesi, bazı önemli siyasal sonuçlarda doğurmuştur. Şöyle ki;

- Hala tarafsızlığını sürdüren İtalya, İtilaf devletlerine daha sıcak bakmaya başlamış, Bulgaristan yüzü Almanya'ya dönük iken bu durum üzerine çekingen bir hal almıştır.²⁶

Bugünkü kayıp ve zararlarımız 3 Kasım'dakinden daha azdı. Harbiye okullarından yeni çıkmış genç bir subay olan Murtaza Efendi Seddülbahir' de şehit düştü. Bütün medhal istihkamlarının başkaca kayıpları da 4 er şehit 11 er yaralı oldu.²⁷

Havaların bozması düşman donanmasının tutunamayarak uzaklaşmasını sağladıysa da 6 gün sonra müsait havadan yararlanarak İngilizler 25 Şubatta tekrar boğaz önünde göründüler.²⁸ Boğaz girişindeki tabyalarımızın susturulmasından sonra Amiral Carden'in yaptığı planın ikinci aşaması, uygulanacaktı. 25 Şubattaki bu saldırı daha fazla kuvvetle ve daha fazla kuvvetli bir şekilde idi. Bu savaşa Queen Elizabeth, Agamemnon, Golyat, Lord Nelson, Charlemagne, Triumph ve Albion zırhlıları ile birlikte bir çok irili ufaklı harp gemileri katıldı. Bu görkemli ve modern savaş gemileri Ertuğrul tabyasından yapılan atışlarla bu kez, bir hayli sıkıştılar. Agamemnon' a Ertuğrul tabyasından bir mermi isabet edere, büyükçe bir yara aldırdı.²⁹

²⁶ GÜZEL, a.g.e., 27.

²⁷ ÇAMOĞLU, a.g.e., s.89.

²⁸ Behzat AY, **Çanakkale'den Laik Cumhuriyete- Tarihimize Önemli Günler ve Atatürk**, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul 1998, s.11.

²⁹İRDESEL, a.g.e., s.196.

Orta savunma bölgesinin her iki kıyısında Türk savunmasının esasına gezgin, hafif bataryalar oluşturmaktaydı. Gezgin hafif bataryaların çoğu kıyıya bakan ilk sırtların hemen gerisinde menzillendirildikleri ve yerlerinin de düşman gemilerinin boğazdaki, pozisyonuna göre sık sık değiştirdikleri için düşman tarafından yerlerin tespit edilmesi çok zor olmaktaydı. Saldırı planının ikinci devresini de teşkil eden bu savaşlarda itilaf donanması boğazda tutunabilmişti.³⁰ Bu bombardımanda Medhal istihkamlarında 13 şehit, 18 yaralı verdik.³¹

F. NUSRAT MAYIN GEMİSİNİN MAYINLARI DÖKMESİ

Almanya'da 1910 yılında inşa edilmiş, kömür kazanlı, 40 metre boyunda, 7.50 metre genişliğinde 360 tonluk, güvertesinde 40 mayın taşıyan Nusrat gemisi saatte ancak 12 mil yapabiliyordu.

Mayın gemimizin komutanı Tophaneli Yüzbaşı İsmail Hakkı Bey'di. Nusrat gemisi mayın uzmanı olan Alman Yarbay Geehl ile birlikte Çimenlik Kalesi'nden aldığı mayınları 18 Mart Deniz saldırısından on gün önce, 8 Mart 1915'te sabaha karşı yağmurlu ve puslu bir havada önce Rumeli sahilini takip etmiş ve sonra karşıya dönerek, Erenköy koyuna kıyıya paralel olarak, poyraz-lodos yönünde 26 mayın döşemiştir.³² Mayınların bırakıldığı Karanlık Limanı özenle seçilmiştir. Büyük düşman gemilerinin isabetli atış yaptığı bu saha; denizcilikte, durgun su, diye bilinen özelliği taşıdığı için zırhlılar karadaki sabit kaleler gibi atış yapabiliyordu.³³

³⁰ GÜZEL, a.g.e., s.27.

³¹ ÇAMOĞLU, a.g.e., s.92.

³² Erol MÜTERCİMLER, **Destanlaşan Gemiler (Hamidiye, Yavuz, Nusrat, Alemdar)**, Kastaş Yay. İstanbul 1987, s. 187-188.

³³ ILGAR, a.g.e., s.50.

8-18 Mart arasındaki süre içinde Erenköy körfezini tarayan İngiliz mayın temizleyicileri sadece üç mayın bulabilmişlerdi. Nusrat' ın döşemiş olduğu mayınları ne onlar ne de havadan sahayı kontrol eden keşif uçakları görebilmişlerdir.

Mayınların döküm işinde, Müstahkem mevki mayın grubu komutanı Yüzbaşı Hafız Nazmi Bey'de büyük yararlılıklar göstermiş, gemi komutanı ile beraber bulunmuş ve ona yardım etmiştir.

Nusret Gemisi'nin Çanakkale savaşlarında çok önemli yeri vardır. Boğazın düşmek üzere olduğu kritik bir anda, düşmanın deniz saldırısını durdurmuş. Türk askerinin ve vatandaşlarının moralini yükseltmiştir. İngiliz Deniz Bakanı Churchill, “ Bu gün dünya denizlerinde görev yapmakta olan beş bini aşkın savaş gemisinden hiçbiri Nusrat ve onun döktüğü mayınlar kadar, harbin gidişine ve düşmanın geleceğine etkili olarak bir başarı gösterememiştir.” Demek zorunda kalmıştır. ³⁴

³⁴ ARTUÇ, **a.g.e.**, s.94-95.

II.BÖLÜM

A. 18 MART 1915 DENİZ ZAFERİ

Sıra artık Amiral Carden'in planının üçüncü ve dördüncü devrelerini uygulamaya gelmişti. Bu plan başarıyla uygulanırsa boğazdaki mayınlar temizlenecek, en dar yerdeki (Kilitbahir-Çanakkale) kara tahkimatı (iç savunma bölgesindeki tabyalar) tahrip edilecek ve Marmara'ya çıkılacaktı.³⁵

Lakin Goeben ve Breslau'nun peşinden Çanakkale ağzına geldiği 10 Ağustos 1914'ten beri yedi aydır üstlendiği görevler ve Ege'nin tuzlu sularında geçirilen zor kış ayları, Carden'i sağlık yönünden çok yıpratmıştı , hastaydı ve son harekatı yürütecek gücü kalmamıştı. Doktorların kesin raporu üzerine, görevi Amiral De Robeck'e devrederek 16 Mart'ta Londra'ya hareket etti.³⁶

26 Şubat, 17 Mart arasındaki günleri İtilaf devletleri donanması mayın arama tarama faaliyetleriyle geçirdi. Bu arada bazı bölgelere tahrip müfrezeleri çıkarılarak, susturulmuş topların tahribine çalışıldığı gibi; methalle merkez arasında ve merkezde bulunan bazı bataryalarda bombardıman edildi. 17-18 art gecesi üç muhriple yedi mayın arama tarama gemisi saat 22:00'den 02:00'a kadar süren son aramalarını yaparak, methalden Kepez Burnu'na kadar olan bölgenin temiz olduğunu rapor ettiler. Halbuki 8 Mart 1915 günü Nusrat mayın gemisi Erenköy koyuna 26 mayın dökmüştü. Bu mayınları düşmanın fark edememiş olduğu 18 Mart günü cereyan edecek muharebede anlaşılacak ve

³⁵ Şevket Süreyya AYDEMİR, **Tek Adam Mustafa Kemal**, C.I, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.239.

³⁶ ARTUÇ, **a.g.e.**, s.75.

düşman keşfedemediği, temizleyemediği bu mayınları serseri mayın olarak niteleyecektir.³⁷

Türk tarafında ise tabyalarımız olası bir saldırı için hazırlıklarını tamamlamışlardı. 8 Mart' ta müttefikler tarafından temizlenen Karanlık Liman yeniden mayınlanmıştı.³⁸

18 Mart 1915 Perşembe günü erken saatte Alma pilot Yüzbaşı Serno ve gözetleme subayı Yüzbaşı Schneider keşif için uçakla Çanakkale havaalanından havalanmışlardı ve Bozcaada önlerinde hareketlenmekte olduğunu bildirmişlerdi. Az sonra pilot Cemal'de Ertuğrul adlı uçağı ile havalanarak aynı bilgileri doğrulayacaktı.

İlk haberle birlikte Çanakkale Türk Cephesi hareketlenmişti. Her tarafa alarm verilmiş, denizi ile Mehmetçikler savaş yerine koşmuş , komuta yerlerinde dürbünler Boğaz açıklarına, deniz ufkuna çevrilmişti.

Amiral De Robeck, bir gün önceki komutanı Amiral Carder'in planını aynen uyguluyordu. Buna göre donanma savaşa birbiri ardına üç grup halinde girecekti.³⁹

Birinci Grup: Bizzat Amiral De Robeck komutasında, Queen Elizabeth, Agamemnon, Lord Nelson, İnflexible adlı dört güçlü İngiliz zırhlısından oluşuyordu.

Bu grubun görevi, en önde boğaza girerek , uzak mesafede, 13 kilometreden merkez tahkimatını ateş altına almak ve arkadan gelip ileriye geçecek diğer gruplara destek sağlamaktır.

³⁷ GÖRGÜLÜ, a.g.e., s.56.

³⁸ Hüseyin ULUASLAN,-S.Z.ULUASLAN, **Çanakkale Savaşları**, Çanakkale 1985, s.4.

³⁹ ULUĞ, a.g.e., s.36.

İkinci Grup: Fransız Amiral Quepratle komutasında, Gaulois, Charlemagne, Bouvet, Suffren adlı dört Fransız zırhlısından oluşuyordu.

Bu grup, ikinci sırada bulunacak, 1,5-2 saat sonra emirle birinci grubun önüne geçecek ve 5-6 kilometreye kadar sokularak merkez tahkimatının imha işine katılacaktı.

Üçüncü Grup: On eski İngiliz zırhlısından kuruluydu. Prince George, Majestic, Vengeance, İrresistible, Albion, Ocean, Triumph, Swiftsure, Corn Wallis, Canapos.

İkinci gruptan iki saat kadar sonra ileriye çıkarak onun yerini alıp savaşmaya hazır olacaktı.⁴⁰

Bunlardan başka her grubun yanında mayın koruması için mayın tarama gemileri, orta bölgedeki küçük Türk topçusu sindirilecek kruvazörler, muhripler bulunuyordu.⁴¹ Böylece o tarihte Amiral De Robeck emrinde 12'si İngiliz, +'ü Fransız olmak üzere 16 zırhlı, 4 Kruvazör, 14 muhrip, 6 uçak, 1 uçak gemisi, 5'i İngiliz 2'si Fransız 7 Denizaltı, 21 Mayın tarama gemisi, 30'dan fazla bot, 1 muhrip ana gemisi, 1 gambot ve çeşitli yardımcı gemilerden oluşan toplam 100 parçalık büyük bir donanma vardı.

Plana göre kalan mayınların temizlenmesine bombardımanın ikinci saatinde mayın tarama gemileriyle başlanacak ve Çanakkale'ye kadar 800 metre genişlikte bir koridor açılacaktı. Aynı saatlerde bazı gemiler boğazın dışında, Gelibolu yarımadasının batısında çıkarma yapılmıyormuşçasına gösteride bulunacak, bir kruvazör bu sahilde aşırma

⁴⁰ ARTUÇ, a.g.e., s.79.

⁴¹ Emrullah NUTKU, **Çanakkale'nin Şanlı Tarihine Bir Bakış**, Özyurt Yay. İstanbul 1972, s.47.

ateşleriyle merkez tahkimatını ateş altına alacak, diğer bir ağır kruvazör güneyde Kumkale açıklarında Anadolu yakasındaki hedefleri bombardıman edecekti.

Limni, Gökçeada ve Bozcaada'dan hareket eden gemilerin, Boğaz ağzında üç grup halinde savaş düzenini almaları bir saatten fazla sürmüş, sonra saat:10:05'te mayın tarama gemilerini koruyan iki kruvazör eşliğinde donanma öncüleri Boğazdan içeriye girmeye başlamışlardı.

Kruvazörlerin hemen arkasından saat 10:30'da Agamemnon'un kılavuzluğunda Amiral De Robeck'in bulunduğu en güçlü gemi, Queen Elizabeth ve diğer üç zırhlıdan oluşan birinci grup Boğaz'a girerek yerlerini aldılar. Üçüncü gruptan Triumph ve Prince George'da, büyük zırhlıların iki kanadında ilerlemekteydi.⁴²

Triumph savaş gemisi saat 11:15'te ilk atışı ile savaşı başlattı. Düşmana karşılık Mesudiye ve Dardanos tabyalarından verildi. Türk savunma planına göre gemiler topçuların menziline girinceye kadar pusuda beklenecek ve menzil içine girer girmez baskın tarzında ateş açılacaktı.⁴³

Birinci grubun dört büyük zırhlısı ateşe az sonra, saat 11:30'da başladı. Bunlar merkez tahkimatını hedef seçmişlerdi. Queen Elizabeth, Anadolu Hamidiyesi, Agamemnon Rumeli Mecidiyesi, Lord Nelson Namazgah ve İnflexible de Rumeli Hamidiyesi'ni hedef almışlardı. Bu sırada düşmana ateş eden sadece ortadaki küçük topçulardı. Bunlar yer değiştirerek görevlerini yerine getiriyorlar, düşmanın derinlikteki

⁴² ARTUÇ, a.g.e., s.81-82.

⁴³ İRDESEL, a.g.e., s.197.

merkez tahkimat topçusunu rahatça dövmesini engelliyorlar ve ateşleriyle düşman mayın tarama gemilerinin ileri sokulmasını önüyorlardı.

35 dakika kadar süren bu tek taraflı bombardımandan sonra Amiral De Robeck, geride sessizce bekleyen ikinci grubun ileriye geçmesi için emir verdi. Fransız Amirali komutasındaki dört Fransız zırhlısı saat: 12 sıralarında harekete geçti. Gaulois, Charlemagne soldan; Bouvet ve Suffren sağdan birinci hat İngiliz zırhlılarını geçerek ileriye yanaştılar. Fransızlar şimdi merkez tahkimatındaki ağır Türk topçularının etkili menziline girmişti. O zaman kadar suskun kalan Türk ağır topçuları birden ateşe başladılar. İlerleyen dakikalarda hem birinci gruptaki Fransız, hem de ikinci gruptaki İngiliz zırhlıları ölümcül yaralar aldı. Fransızların Bouvet zırhlısı, özellikle Rumeli Mecidiyesinin ateşleriyle ağır yaralandı. Fransız Gaulois ve Charlemagne'da da hasar vardı. Fransız Suffren zırhlısı da 14 dakikada 14 mermi isabet etmiş, gemide yangınlar çıkmıştı.⁴⁴

Bir taraf yeni ve seri ateşli toplara sahipti, diğeri daha eski ve çoğunlukla adi ateşli toplarla dövüşüyordu. Müttefiklerin 276 topuna karşılık, Türklerin savaşa katılan 78 topu vardı. Bir tarafın elindeki bol cephaneye karşı diğeri taraf elindeki kısıtlı cephaneyi sakınarak kullanmak zorundaydı. Kuşkusuz Türk tarafında ad kayıpları vardı. Toplardan bazıları isabet alarak saf dışı kalmış, bazıları arızalanarak ateş edemez hale gelmiş, bazıları da toprak altında kalmıştı. Telefon telleri de yer yer koptuğundan, toplarla gözetleme ve komuta yerleri arasında bağlantı sağlanamıyordu. Bu da ateşe devamı engelliyordu. Bu

⁴⁴ ARTUÇ, a.g.e., s.83-84.

sebeplerle saat 14:00' e doğru Türk ağır topçusunun ateşlerinde bir yavaşlama sezilmekteydi.⁴⁵

Türk topçusundaki bu azalma Amiral De Robeck' i ümitlendirdi. Mayın tarama gemilerine muhriplerin kontrolünde ve korumasında ileri çıkmaları için emir verdi. Üçüncü gruba planlanan zamandan 1,5 saat evvel ön saftaki Fransızların yerini almasını bildirdi. Bunun üzerine gerideki üçüncü grup İngiliz zırhlıları onlara yer açmak üzere büyük bir çark hareketiyle çekilmek üzere hareketlendikler. Düşman mayın tarama gemileri bugüne kadar ancak en öndeki iki sıra mayını temizleyebilmişlerdi. Hiç kimsenin Nusrat'ın mayından temizlenmiş alan gizlice yeni mayın döktüğünden haberi yoktu. İşte o günkü savaşın kaderini saptayacak alanda bunlardı. Üçüncü gruptaki İngiliz gemilerinin ikinci grup Fransız gemilerinin yerini almak üzere ileri yanaşmaları üzere ileri yanaşmaları boğazın en geniş yeri olan Karanlık Liman önlerinde trafiği karıştırmıştı. Nusrat'ın mayınları da bu sırada müthiş bir sürpriz halinde ortaya çıktı.⁴⁶

Fransızların Bouvet zırhlısı saat 14:00'de Nusrat'ın döşediği mayınlara çarptı, bordosunda görülen yoğun bir dumandan sonra , üç dakika içinde battı. Personelin hemen hepsi (604 kişi) gemiyle birlikte sulara gömüldü.⁴⁷

Bu sırada saat 16:00'a doğru birinci gruptan olan ve sabahtan beri topçu ile çarpışırken bir hayli yara alan İngiliz İnflexible zırhlısının bir mayına çarptığı ve geminin tehlikeli bir şekilde yatmaya başladığı görüldü. Geriye çekilerek kendini kurtarmaya çalışıyordu. Aradan daha on dakika geçmeden aynı felaket İngiliz İrresistible zırhlısının başına da

⁴⁵ ILGAR, **a.g.e.**, s.55.

⁴⁶ ARTUÇ, **a.g.e.**, s.86-87.

⁴⁷ GÖRGÜLÜ, **a.g.e.**, s.57.

geldi. O da 16:10 sıralarında yine Nusrat'ın mayınlarından birine çarptı. Hareketsiz kalan geminin mürettebatı Amiral Gemisi Queen Elizabeth'e alındı. Türk topçularının ateşiyle de az sonra sulara gömüldü.

Bu koşullarda harekate devam etmek donanmanın mahvına sebep olabilirdi. Amiral De Robeck geri çekilme emrini verdi. Bu sırada saatler 17:50'yi gösteriyordu ve savaş başlayalı 6,5 saat olmuştu. Çekilme emrinden 15 dakika sonra İngiliz Ocean zırhlısı Nusrat'ın bir başka mayınına çarptı. Ocean' da biraz önce imdadına koşmaya çalıştığı İrresistible gibi boşaltıldı ve kaderine terk edildi. Az sonra Türk topçusu onun da işini bitirecek ve sulara gömülecekti.

1915 yılı Mart ayının o Perşembe günü akşam karanlığı basarken yenilmez kabul edilen muhteşem donanma hırpalanmış, yaralanmış, üç büyük zırhlısını geride bırakmış, o cehennem boğazından uzaklaşmaya çalışıyordu. Öğle saatlerinde başlayıp akşama doğru biten bu bir günlük Boğaz savaşında, savaşa büyük ümitlerle başlayan büyük donanmanın kaybı, bu gamı arttıracak bir boyuttaydı.

Fransız Bouvet, İngiliz İrresistible ve Ocean zırhlıları batmış, İngiliz İnflexible, Agamemnon ve Fransız Suffren , Gaulois zırhlıları görev yapamayacak şekilde ağır hasara uğramıştı. Bu donanmanın savaş gücünün üçte biri gibi önemli bir oranıydı. Ayrıca 2 muhrip ve 7 mayın tarama gemisi de batmıştı. Donanmanın asker kaybı da 900 kişiyi bulmaktadır.

Türk tarafının kaybına gelince, bugünkü savaşta 58 şehit ve 74 yaralı vermişti. 9 top elden çıkmış tabyaların tahkimatında ağır hasarlar

meydana gelmişti. Çanakkale şehri ve karşısındaki Kilitbahir köyünün bir bölümü yanmış ve yıkılmıştı.⁴⁸ Almanların kaybı da 18'dir.⁴⁹

İngilizler bugünkü savaşta öğleden sonra ateşimizin zayıflamasından cephane sıkıntısı çektiğimizi anlamışlardı. Bunun içinde üçte bir kaybımıza rağmen ertesi günde savaşı sürdürmeyi düşünenler vardı. Ancak uzun tartışmaların sonunda gemilerin üçte biri yeni bir saldırıyla elden giderse İngilizler deniz egemenliğini ve üstünlüğünü kaybedebilirlerdi.⁵⁰ İşte bu denli endişeyle boğazı denizden geçmek düşüncesini ertelemek zorunda kaldılar. Eğer ertesi gün düşman yeniden taarruz etseydi belki kazanabilirdi. Çünkü bu harpte Türk ordusunun cephanesi bitmişti. Fakat yedikleri takattan maneviyatları o kadar kırılmıştı ki taarruz edemediler. Bu darbe düşmanları manen çok sarstı. Büyük bir şaşkınlık ve kararsızlık içinde kaldılar.⁵¹ Boğazın dışındaki 77 bin kişilik kuvvetlerini karaya çıkararak taarruz edecek yerde, manasız bir hareket olarak bu kuvveti Mısır'a sevkettiler.⁵²

⁴⁸ ARTUÇ, **a.g.e.**, s.91-92.

⁴⁹ ÖZAKMAN, **a.g.e.**, s.95.

⁵⁰ AY, **a.g.e.**, s.12.

⁵¹ ATSIZ, **a.g.e.**, s.51.

⁵² AYDEMİR, **a.g.e.**, 239.

SONUÇ

İtilaf devletleri Çanakkale Boğazı'nda 18 Mart'ta uğradıkları ağır yenilgi neticesi sadece deniz saldırılarıyla İstanbul'a ulaşmalarının mümkün olmayacağını anlamışlardı.⁵³ Bundan sora boğaz bir daha denizden zorlanmadı ve deniz hücumu ile karaya çıkış arasında 5 hafta geçmesi de Türklere vakit kazandırdı. 18 Mart Deniz Zaferi, top ve mayın müşterek çalışma mahsulü oldu.⁵⁴ Türk denizcilerinin kahramanlığı ve Türk topçusunun hedefini şaşmayan çelik yumruğu bu zaferin sağlanmasında başlıca rolü oynadı.⁵⁵ Bu savaşta erinden komutanına kadar tüm Türkler, burada başkent İstanbul'u ve bütün yurdu savunduklarını biliyorlardı. Düşman donanmasının boğazı yarıp geçmesinin ne demek olduğunu da bilincindeydiler. Saf dışı kalan ve mermileri bitene kadar dövüşeceklerdi.

Gerçektende iyi dövüştüler. Merkez tahkimatını oluşturan bütün topçular, Avrupa yakasındaki Değirmendere, Namazgah, Hamidiye, Mecidiye ve Anadolu yakasındaki Nara, Mecidiye, Çimenlik , Hamidiye, Dardanos, Mesudiye tabyaları görevlerini hakkıyla yaptılar. Sonuçta bunca kayıp ve gayretler boşa gitmedi. Zafer, Boğazı savunanlarındı. Müttefikler ne ummuşlar, ne bulmuşlardı. Kayıplar ağır, yenilgi kesindi. 18 Mart Londra'yı Odesa' ya bağlayan deniz yolunun Karanlık Liman'da kaybolduğunun bütün dünyaya ilan edildiği bir gün olmuştur. 18 Mart İtilaf devletlerinin ve onların yenilmez sanılan armadalarının son tarih denemelerinin bir başlangıcı olmuştur ve 18 Mart yersiz bir gururun Karanlık Liman'da boğuluşunun tarihe geçtiği gün oldu.⁵⁶

⁵³ ALTINTAŞ, **a.g.e.**, s.18.

⁵⁴ MÜTERCİMLER, **a.g.e.**, s.183.

⁵⁵ GÜZEL, **a.g.e.**, s.29.

⁵⁶ ARTUÇ, **a.g.e.**, s.92-93.

BİBLİYOGRAFYA

- ❖ ARTUÇ, İbrahim, **1915 Çanakkale Savaşı**, Türk Savaşları Belgeseli, Kastaş Yayınları, İstanbul 1992.
- ❖ ALTINTAŞ, Ahmet, **Belgelerle Çanakkale Savaşları**, ÇÖMÜ Rektörlüğü Atatürk ve Çanakkale Savaşını Araştırma Merkezi Yay. No:5, Çanakkale 1997.
- ❖ AKŞİT, İhan, **Çanakkale Savaşları- Harp Sahaları ve Abideleri**, Fatih Yay. İstanbul 1973.
- ❖ ATSIZ, H.Nihal, **Çanakkale' ye Yürüyüş**, İrfan Yay. İstanbul 1997.
- ❖ AY, Behzat, **Çanakkale'den Laik Cumhuriyete- Tarihimizde Önemli Günler ve Atatürk**, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul 1998.
- ❖ AYDEMİR, Şevket Süreyya, **Tek Adam Mustafa Kemal**, C.I, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.
- ❖ ÇAMOĞLU, Şemsettin, **Çanakkale Boğazı ve Savaşları**, Kutulmuş Matbaası, İstanbul 1962.
- ❖ GÜZEL, Abdurrahman, **Türk Edebiyatında Çanakkale Zaferi**, ÇÖMÜ Rektörlüğü Atatürk ve Çanakkale Savaşını Araştırma Merkezi Yay. No:3, Çanakkale 1996.

- ❖ GÖRGÜLÜ, İsmet, **On Yıllık Harbi Kadrosu 1912-1922 Balkan Birinci Dünya ve İstiklal Harbi**, T.T.K., Ankara 1993.
- ❖ ILGAR, İhsan, **Çanakkale Savaşları 1915**, Kültür ve Turizm Bakanlığı , Ankara 1982.
- ❖İRDESEL, Mehmet, **Gelibolu ve Yöresi Tarihi**, Geltur Ajans, Gelibolu 1994.
- ❖ MÜTERCİMLER, Erol, **Destanlaşan Gemiler (Hamidiye, Yavuz, Nusrat, Alemdar)**, Kastaş Yay. İstanbul 1987.
- ❖ NUTKU, Emrullah, **Çanakkale'nin Şanlı Tarihine Bir Bakış**, Özyurt Yay. İstanbul 1972.
- ❖ ÖZAKMAN,Turgut, **Vahdettin M.Kemal ve Milli Mücadele**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997.
- ❖ ULUĞ, N.Hakkı, **Çanakkale Destanının 50.Yılı**, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Yay., Ankara 1985.
- ❖ ULUASLAN, Hüseyin- ULUASLAN, S.Z., **Çanakkale Savaşları**, Çanakkale 1985.